

Kraków, dnia 31 stycznia 2021 r.

dr hab. Przemysław Bąbel, prof. UJ

Uniwersytet Jagielloński

Instytut Psychologii

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Urszuli Ziętalewicz

pt. *Wybrane determinanty jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia*

u pacjentów z przewlekłym bólem

napisanej pod kierunkiem

dr hab. Kamilli Bargiel-Matusiewicz

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

Rozprawa doktorska mgr Urszuli Ziętalewicz pt. *Wybrane determinanty jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia u pacjentów z przewlekłym bólem* prezentuje wyniki czterech niezależnych badań, których zasadniczym celem była „analiza jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia i jej korelatów z perspektywy modelu jakości życia Wilsona i Clary’ego (1995) u pacjentów doświadczających przewlekłego bólu, zlokalizowanego w okolicy lędźwiowo-krzyżowej kręgosłupa” (s. 47). Doktorantka podjęła więc ważny społecznie problem badawczy, dotyczący dużej grupy pacjentów. Niestety, **tak sformułowany cel badawczy uznać należy za nazbyt ogólny, a przede wszystkim nie wskazuje on na punkt dojścia i tym samym utrudnia weryfikację jego realizacji**. Gdyby traktować go dosłownie, to należałoby uznać, że samo przeprowadzenie analizy jest realizacją założonego celu, niezależnie, od tego, czy

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wzroszego
Ocena Wydziału A+

ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6

PL 30-060 Kraków

psychologia.uj.edu.pl

tel. (12) 663-24-15

analiza została przeprowadzona poprawnie czy nie, czy prowadzi do jakichkolwiek wniosków czy nie, a wreszcie, czy prowadzi do sformułowania uzasadnionych wniosków czy nie. Gdyby cel sformułować jako, na przykład, „weryfikację modelu jakości życia Wilsona i Clary’ego (1995) u pacjentów doświadczających przewlekłego bólu, zlokalizowanego w okolicy lędźwiowo-krzyżowej kręgosłupa”, to niezależnie od tego, czy w efekcie projektu doktorskiego model zostałby zweryfikowany pozytywnie czy negatywnie, częściowo czy całościowo, nie byłoby wątpliwości, czy cel został osiągnięty czy nie.

Rozprawa składa się z pięciu zasadniczych części: wprowadzenia teoretycznego, omówienia czterech badań empirycznych oraz podsumowania, zastosowań praktycznych i dalszych perspektyw badawczych. Na omówienie poszczególnych badań składa się wskazanie ich celu, opisy uczestników, procedury i narzędzi badawczych, analizy danych, wyników oraz podsumowanie wraz z dyskusją. Rozprawie towarzyszą bibliografia oraz załącznik, zawierający wykorzystane narzędzie badawcze.

We wprowadzeniu teoretycznym, Autorka wskazuje na znaczenie badań nad jakością życia u osób cierpiących na przewlekły ból odcinka lędźwiowo-krzyżowego kręgosłupa oraz przyjmuje określoną definicję i model teoretyczny jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia Wilsona i Cleary’ego, przekonująco uzasadniając swoje decyzje. Następnie, Doktorantka omawia stan badań nad wybranymi determinantami jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia. Niestety, **przegląd badań ani nie jest podporządkowany przyjętemu modelowi teoretycznemu, ani nie jest podsumowany w sposób umożliwiający jego**

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wzwyższego
Ocena Wydziału A+

ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6

PL 30-060 Kraków

psychologia.uj.edu.pl

tel. (12) 663-24-15

powiązanie z modelem. Wprawdzie na rycinie 4. przedstawiono graficznie zmodyfikowany – jak można przypuszczać, na podstawie przeprowadzonego przeglądu badań – model Wilsona i Cleary’ego, który miał być testowany w badaniach, ale nie opisano go ani nie uzasadniono wprowadzonych w nim zmian. Zasadniczo, we wprowadzeniu teoretycznym brakuje podsumowań zarówno przeglądów badań dotyczących poszczególnych czynników, jak i całego przeglądu. Nie jest więc jasne, do jakich wniosków prowadzą Autorkę dokonywane w nich przeglądy badań, co ma szczególne znaczenie w przypadku sprzecznych rezultatów wcześniejszych badań. Zwracałem uwagę na ten problem w recenzji pierwotnej wersji pracy, ale niestety moje sugestie w tym względzie nie znalazły odzwierciedlenia w poprawionej rozprawie.

W efekcie braku podsumowań i wyprowadzenia modelu teoretycznego do weryfikacji, **nie tylko nie wiadomo, dlaczego Autorka postawiła takie, a nie inne „ogólne” i „główne” pytania badawcze** (nie bardzo zresztą rozumiem, czym się od siebie różnią pytania „ogólne” i „główne”), **ale często nie sposób znaleźć uzasadnienia dla postawionych hipotez.** Co więcej, hipotezy badawcze nie zawsze odnoszą się do pytań badawczych, a wręcz niekiedy dotyczą czegoś zupełnie innego. Najlepszym przykładem w tym względzie jest badanie 1., w którym dwa główne pytania badawcze dotyczą różnic międzypłciowych, a hipotezy badawcze dotyczą zależności między zmiennymi u osób jednej, określonej płci.

Recenzując pierwotną wersję pracy, wskazałem na szereg mankamentów trzech zawartych w niej badań. Niestety, **większość z moich uwag dotyczących badań 1.-3. nie została uwzględniona w poprawionej wersji rozprawy**

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wzwyższego
Ocena Wydziału A+

ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6

PL 30-060 Kraków

psychologia.uj.edu.pl

tel. (12) 663-24-15

doktorskiej. Dlatego nie pozostaje mi nic innego, jak je w skrócie wymienić: zróżnicowane zmienne niezależne w poszczególnych badaniach; odmienna operacjonalizacja zmiennej zależnej (jakość życia); małe próby badawcze, bez obliczenia ani *a priori*, ani – jak sugerowałem *post hoc* – mocy statystycznej (wyjątek stanowi badanie 3., dla którego obliczono moc *post hoc*); nierówny udział kobiet i mężczyzn w poszczególnych badaniach; brak grupy kontrolnej; brak zastosowania poprawki przeciwdziałającej problemowi wielokrotnych porównań w analizach statystycznych wykraczających poza weryfikację hipotez; wybór predyktorów do równań regresji oparty na wynikach analiz korelacji, a nie na sformułowanych hipotezach. Ponadto, podczas ponownej lektury rozprawy doktorskiej, zwróciłem uwagę na dwie dodatkowe kwestie. Po pierwsze, Doktorantka twierdzi, że badanie 1. miało charakter eksploracyjny i tym faktem uzasadnia decyzje statystyczne, podczas gdy miała sformułowane hipotezy! Po drugie i ważniejsze, Autorka nie tylko nie przedstawiła danych psychometrycznych, w tym w szczególności dotyczących trafności „ankiety do oceny jakości życia” użytej w badaniu 2., ale analiza treści pytań w niej zawartych wskazuje, że jest to narzędzie do pomiaru bólu, a nie jakości życia! Trudno się więc dziwić, że uzyskane w tej ankiecie wyniki korelują z rezultatami pomiaru wrażliwości na ból. Na plus podkreślić jednak należy, że w poprawionej rozprawie pojawiły się elementy dyskusji wyników poszczególnych badań, w tym ich odniesienia do rezultatów wcześniejszych badań.

Ograniczenia badań 1.-3. w znacznym stopniu przełamuje badanie 4., przeprowadzone na potrzeby poprawionej wersji rozprawy doktorskiej. Próba badawcza oparta jest w nim na wynikach analizy mocy statystycznej. Badanie

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział
Filozoficzny
Instytut
Psychologii

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wzroszego
Ocena Wydziału A+

ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15

obejmuje grupę kontrolną osób zdrowych, dobraną do grupy osób cierpiących na przewlekły ból lędźwiowo-krzyżowy pod względem cech demograficznych. Nie jest jednak jasne, w jaki sposób rekrutowano grupę osób cierpiących na przewlekły ból lędźwiowo-krzyżowy ani jak weryfikowano diagnozę. Zaletą tego badania jest podjęcie się przez Doktorantkę weryfikacji modelu Wilsona i Cleary'ego, natomiast wadą – sposób analizy uzyskanych wyników (regresje, bez modelowania równań strukturalnych), który faktycznie uniemożliwia weryfikację tego modelu ze względu na jego wielopoziomowy charakter i powiązania między poszczególnymi czynnikami. Ponadto, w badaniu nie uwzględniono zmiennej wrażliwości na ból, która była przedmiotem tylko najsłabszego badania 2, choć w badaniu online można było dokonać jej pomiaru kwestionariuszem. Niemniej, pomimo tych ograniczeń, **badanie 4. stanowi najsilniejszą część rozprawy doktorskiej.** W szczególności, na wynikach tego badania w głównej mierze opiera się **autorska propozycja zmodyfikowania model Wilsona i Cleary'ego, przedstawiona na rycinie 6., którą uważam za najważniejszy wynik projektu doktorskiego.** Szkoda tylko, że podobnie jak w przypadku ryciny 4., Autorka nie opisała i nie uzasadniła szczegółowo proponowanego modelu, co znacząco wzbogaciłoby zwieńczenie pracy, czyli podsumowanie, zastosowania praktyczne i dalsze perspektywy badawcze.

Rozprawa doktorska jest przygotowana stosunkowo starannie pod względem edytorskim i językowym, choć zdarzają się błędy językowe, głównie fleksyjne, np. „termin ten został zdefiniowali jako” (s. 16), „zależności między występowaniem zmian fizjologicznych a objawów u osób z przewlekłym bólem okolicy lędźwiowo-krzyżowej jest złożona” (s. 24; błąd powielony z pierwszej

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

Ocena Wydziału A+

ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6

PL 30-060 Kraków

psychologia.uj.edu.pl

tel. (12) 663-24-15

wersji pracy, choć wskazany *explicite* w poprzedniej recenzji); „centralnym układzie nerwowym” (s. 27) zamiast „ośrodkowym układzie nerwowym”; „wpływ na jakość życia może być zarówno pośrednio – przez objawy bólowe, jak i bezpośredni” (s. 28); „łączącej cechy osobowości z jakością życia uwarunkowanej stanem zdrowia” (s. 39); „sylwetka człowieka jest podzielony (s. 53; kolejny niepoprawiony błąd, wskazany *explicite* w pierwszej recenzji); „ankieta do oceny jakości życia” (s. 71) itd.

Sposób cytowania publikacji w rozprawie i „bibliografii” (tak naprawdę literaturze cytowanej, gdyż recenzowana rozprawa doktorska nie zawiera spisu wszystkich publikacji z zakresu jej tematyki) odbiega nieznacznie od przyjętego w psychologii standardu (nazwisko ostatniego autora w przypadku prac dwu- lub wieloautorskich powinno być poprzedzone spójnikiem „i”, a nie przecinkiem), ale jest w tym zakresie spójny. W spisie literatury cytowanej, nie wszystkie tytuły czasopism są przytoczone zgodnie z normą językową, tzn. z wielkich liter.

W recenzji pierwotnej wersji rozprawy doktorskiej sformułowałem wniosek o skierowanie jej do poprawy. Poprawiona wersja pracy uwzględnia część ze wskazanych przeze mnie sugestii i uwag, w szczególności przeprowadzone zostało dodatkowe, czwarte badanie. Choć rozprawa nadal nie jest wolna od wad, które w niniejszej recenzji wskazałem, to jej zalety przewyższają słabsze strony. Przed wszystkim, uzyskane przez mgr Urszulę Ziętalewicz wyniki oraz sformułowane na ich podstawie wnioski nie tylko poszerzają wiedzę na temat determinant jakości życia uwarunkowanej zdrowiem u pacjentów cierpiących z powodu bólu przewlekłego, a tym samym przyczyniają się do rozwoju psychologii zdrowia, ale mogą mieć także istotny wpływ na życie

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział
Filozoficzny
Instytut
Psychologii

Ocena Wydziału A+

ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15

tej grupy pacjentów poprzez np. tworzenie interwencji psychologicznych opartych na uzyskanych wynikach. Innymi słowy, **badania i analizy zawarte w rozprawie doktorskiej są istotne zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia.**

Dlatego po lekturze poprawionej wersji pracy uważam, że rozprawa doktorska mgr Urszuli Ziętalewicz pt. *Wybrane determinanty jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia u pacjentów z przewlekłym bólem* stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w zakresie psychologii oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Tym samym stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Urszuli Ziętalewicz **spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2013 r o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.**

Przemysław J. K.

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział

Filozoficzny

Instytut

Psychologii

 Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
Ocena Wydziału A+

 ocena
wyróżniająca

ul. R. Ingardena 6
PL 30-060 Kraków
psychologia.uj.edu.pl
tel. (12) 663-24-15